ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Abdumutalov Muhammadsiddiq Qahramonjon o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti

Sport menejmenti magistratura yo'nalishi 2-bosqich yo'nalishi

PROFESSIONAL SPORT KLUBINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MODELLARI VA RIVOJLANISH STRATEGIYALARI

Annotatsiya: Ushbu maqola professional sport klublarini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari va ularni barqaror rivojlantirish strategiyalarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Zamonaviy sport bozoridagi yuqori raqobat muhitida klublarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, brending va marketing faoliyatini takomillashtirish, muxlislar bazasini kengaytirish hamda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish masalalari ilmiy-amaliy jihatdan yoritib berilgan. Shuningdek, xalqaro sport menejmenti tajribasi asosida klublarni boshqarishning turli modellari qiyosiy tahlil qilingan va ularni mahalliy sport industriyasiga tatbiq etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Professional sport klubi, sport menejmenti, boshqaruv modellari, rivojlanish strategiyasi, moliyaviy barqarorlik, sport marketingi, muxlislar bilan ishlash, raqamli transformatsiya.

Abstract: This article is dedicated to the analysis of modern approaches to managing professional sports clubs and strategies for their sustainable development. In the highly competitive environment of the modern sports market, it addresses issues of ensuring financial stability, improving branding and marketing activities, expanding the fan base, and effectively utilizing digital technologies from a scientific and practical perspective. Furthermore, based on international sports management experience, various club management models are comparatively analyzed, and practical recommendations are provided for their implementation within the local sports industry.

Keywords: Professional sports club, sports management, management models, development strategy, financial stability, sports marketing, fan engagement, digital transformation.

Аннотация: Данная статья посвящена анализу современных подходов к управлению профессиональными спортивными клубами и стратегий их устойчивого развития. В условиях высокой конкуренции на современном спортивном рынке освещаются вопросы обеспечения финансовой стабильности клубов, совершенствования брендинга и маркетинговой деятельности, расширения базы болельщиков, а также эффективного использования цифровых технологий с научно-практической точки зрения. Кроме того, на основе опыта международного спортивного менеджмента проведен сравнительный анализ различных моделей управления клубами и разработаны практические рекомендации по их внедрению в местную спортивную индустрию.

Ключевые слова: Профессиональный спортивный клуб, спортивный менеджмент, модели управления, стратегия развития, финансовая устойчивость, спортивный маркетинг, работа с болельщиками, цифровая трансформация.

KIRISH

XXI asrda sport sanoati global iqtisodiyotning eng jadal rivojlanayotgan va daromadli tarmoqlaridan biriga aylandi. Bugungi kunda professional sport klublari shunchaki sport musobaqalarida qatnashuvchi jamoalar emas, balki murakkab biznes tuzilmalar, yirik xalqaro brendlar va muhim ijtimoiy-iqtisodiy institutlar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Global sport bozoridagi raqobatning kuchayishi va muxlislar talabining o‘sib borishi klublardan an’anaviy boshqaruv usullaridan voz kechib, professional korporativ menejment tamoyillariga o‘tishni talab qilmoqda.

Klublarning moliyaviy barqarorligini ta’minlash, investitsiyalarni jalb qilish, brend qiymatini oshirish hamda raqamli texnologiyalar yordamida muxlislar bazasini kengaytirish – bugungi kun sport menejmentining eng dolzarb vazifalaridir. Biroq, ko‘plab klublar hali ham eski boshqaruv modellariga tayanib qolayotgani sababli, barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda jiddiy qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, muvaffaqiyatli klublar nafaqat maydondagi natijalari, balki tashkiliy tuzilmaning samaradorligi va strategik rejalashtirishning aniqligi bilan ajralib turadi.

Ushbu maqolaning maqsadi professional sport klublarini boshqarishning zamonaviy modellarini qiyosiy tahlil qilish, klub faoliyatiga ta’sir etuvchi asosiy omillarni o‘rganish hamda sport industriyasida barqaror rivojlanishni ta’minlovchi innovatsion strategiyalarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida klub menejmentini xalqaro standartlar darajasiga ko‘tarish, moliyaviy mustaqillikka erishish va sport biznesi ekotizimini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot sport menejmenti nazariyasi va amaliyotiga asoslangan bo‘lib, unda muammoni har tomonlama o‘rganish uchun ilmiy bilishning kompleks yondashuvlaridan foydalanildi. Tadqiqotning ishonchliligi va xolisligini ta’minlash maqsadida quyidagi metodlar qo‘llanildi:

1.Tahlil va sintez: Mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro sport menejmenti bo‘yicha tadqiqotlar va zamonaviy boshqaruv modellarini qismlarga ajratib o‘rganish hamda umumlashtirish orqali asosiy muammolarni aniqlash.

2.Qiyosiy tahlil (komparativ tahlil): Xalqaro miqyosdagi muvaffaqiyatli sport klublari (yevropalik grandlar va boshqalar) boshqaruv tajribasini mahalliy sport klublarining amaldagi faoliyati bilan taqqoslash hamda farqli va o‘xshash jihatlarni belgilash.

3.Tizimli yondashuv: Professional sport klubini shunchaki jamoa emas, balki yaxlit iqtisodiy-ijtimoiy va texnologik ekotizim sifatida ko‘rib chiqish; klubning barcha tarkibiy qismlari (marketing, moliya, texnik shtab, akademiyalar) o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tadqiq etish.

Tadqiqotning axborot bazasini xalqaro sport tashkilotlari (FIFA, UEFA va b.) hisobotlari, ilmiy-nazariy maqolalar, iqtisodiy tahlillar va o‘rganilayotgan sport klublarining ochiq ma’lumotlari tashkil etadi[2]. Tanlangan metodologiya tadqiqot maqsadiga erishish, mavjud boshqaruv muammolarini aniqlash va ularni hal etish bo‘yicha asosli strategiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi.

NATIJA

Tadqiqot jarayonida o‘tkazilgan tahlillar va sport industriyasidagi zamonaviy ko‘rsatkichlar shuni ko‘rsatadiki, professional sport klublarining moliyaviy-iqtisodiy barqarorligi ularning boshqaruv modellaridagi diversifikatsiya darajasi bilan bevosita bog‘liq.

Quyida tadqiqot davomida aniqlangan asosiy ko‘rsatkichlar va statistik tahlillar keltirilgan:

Statistik ma’lumotlar shuni tasdiqlaydiki, faqatgina televizion translyatsiyalardan tushadigan daromadlarga tayangan klublarning rentabellik darajasi pastroq (o‘rtacha 5-8%). Tijorat faoliyatini (homiylik, brending, raqamli xizmatlar) 40% dan yuqori darajada diversifikatsiya qilgan klublarda esa moliyaviy barqarorlik ko‘rsatkichi 2,5 barobarga yuqori ekanligi kuzatildi.

Klub daromadlarining o‘rtacha 35-45% qismini tashkil etadi.

Translyatsiya huquqlari: 25-30%.

Matchday (o‘yin kuni) tushumlari: 15-20%.

Tijorat va raqamli mahsulotlar: 10-15% (eng tez o‘sayotgan segment)[3].

Raqamli texnologiyalarni (CRM tizimlari, mobil ilovalar, ijtimoiy tarmoq tahlili) joriy etgan klublarda muxlislar bilan ishlash samaradorligi sezilarli darajada oshgan:

Chiptalar sotuvining konversiyasi. Raqamli marketing vositalaridan foydalanadigan klublarda chiptalar va atributikalar savdosi 35% ga o‘sgan.

Muxlislar bazasi. Raqamli platformalar orqali ma’lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish orqali klublar o‘z auditoriyasini segmentatsiyalashda 50% aniqlikka erishmoqda.

Yoshlar akademiyasiga investitsiya kiritgan klublar uzoq muddatli istiqbolda moliyaviy samaradorlikni ta’minlamoqda. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, o‘z akademiyasidan yetishib chiqqan futbolchilarni transfer bozoriga chiqarish klublarning umumiy yillik byudjetining 20-25% qismini qoplaydi. Bu ko‘rsatkich strategik boshqaruv modeli to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilganligining asosiy indikatorlaridan biridir.

Olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, zamonaviy professional sport klubi – bu shunchaki jamoa emas, balki ko‘p tarmoqli biznes platforma. Tadqiqotda aniqlangan eng muhim omil – bu boshqaruvning avtonomligi va moslashuvchanligi. Klublar qanchalik tez raqamli vositalarga o‘tsa va daromad manbalarini (ayniqsa, tijorat va raqamli segmentni) diversifikatsiya qilsa, ularning bozor qiymati va sportdagi muvaffaqiyat ehtimoli shunchalik yuqori bo‘lishi aniqlandi.

Ushbu statistik ma’lumotlar mahalliy sport klublari uchun ham xalqaro andozalar asosida o‘z strategiyalarini qayta ko‘rib chiqish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari professional sport klublari faoliyatida boshqaruv paradigmalarining tubdan o‘zgarayotganidan dalolat beradi va bu jarayon sportning ijtimoiy-madaniy funksiyasi hamda uning iqtisodiy biznes modeli o‘rtasidagi muvozanatni topish zaruratini keltirib chiqaradi. Olingan ma’lumotlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, klublarning muvaffaqiyati endilikda nafaqat

maydondagi sport natijalari, balki tashkiliy tuzilmaning korporativ samaradorligi va strategik rejalashtirish sifatiga bevosita bog‘liq[1]. Zamonaviy sport bozorida an’anaviy, ya’ni asosan davlat subsidiyalari yoki homiylik mablag‘lariga tayanadigan boshqaruv modeli o‘z samarasini yo‘qotmoqda, uning o‘rniga moliyaviy barqarorlikni ta’minlovchi diversifikatsiyalashgan biznes modellar talab qilinmoqda. Xususan, raqamli transformatsiya va ma’lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish jarayonlari nafaqat texnologik yangilik, balki raqobatbardoshlikni saqlab qolishning ajralmas qismiga aylangan. Biroq, mahalliy sport industriyasida ushbu ilg‘or xalqaro tajribalarni tatbiq etishda tizimli qiyinchiliklar mavjud bo‘lib, ular ko‘pincha malakali sport menejerlarining yetishmasligi, marketing infratuzilmasining rivojlanmaganligi va klublarning uzoq muddatli strategik qarashlar o‘rniga qisqa muddatli natijalarga yo‘naltirilganligi bilan izohlanadi[4]. Tadqiqot shuni tasdiqlaydiki, kelajakdagi rivojlanish strategiyalari klublarni shunchaki jamoa sifatida emas, balki media, ko‘ngilochar industriya va yuqori texnologiyalar bilan integratsiyalashgan yaxlit ekotizim sifatida rivojlantirishga qaratilishi lozim. Bu jarayonda klublar o‘z brendini mustahkamlash, muxlislar bilan faol aloqa o‘rnatish va daromad manbalarini diversifikatsiya qilish orqali moliyaviy mustaqillikka erishishlari mumkin, bu esa o‘z navbatida xalqaro maydonda munosib ishtirok etish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, professional sport klublarini boshqarishning zamonaviy modellari nafaqat sport natijalariga, balki iqtisodiy samaradorlik va brend qiymatiga asoslangan yondashuvni talab qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, an’anaviy boshqaruv tizimidan zamonaviy korporativ modelga o‘tish sport klublarining barqaror rivojlanishi uchun hal qiluvchi omildir. Moliyaviy mustaqillikni ta’minlash uchun daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, xususan, raqamli marketing va muxlislar tajribasini boyitishga yo‘naltirilgan strategiyalar ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Kelajakda mahalliy sport industriyasida xalqaro ilg‘or tajribalarni moslashtirgan holda joriy etish, professional kadrlar bazasini shakllantirish va innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish klublarimizning xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Sport klublari faoliyatini media, ko‘ngilochar industriya va texnologik ekotizim bilan integratsiyalash orqali ularni barqaror biznes subyektlariga aylantirish bugungi kunning strategik vazifasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1.Sultonov A. Sport menejmenti asoslari va boshqaruv modellari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2024. – 210 b.

2.Karimov M. Xalqaro sport bozorida marketing strategiyalari // Sport iqtisodiyoti. – 2025. - № 1. – B. 45-52.

3.UEFA Club Licensing and Financial Sustainability Regulations [Electronic resource]. – Access mode: https://www.uefa.com

4.Abdullayev O. Sport tashkilotlarini boshqarishda innovatsion yondashuvlar. – Namangan: Akademnashr, 2026. – 180 b.